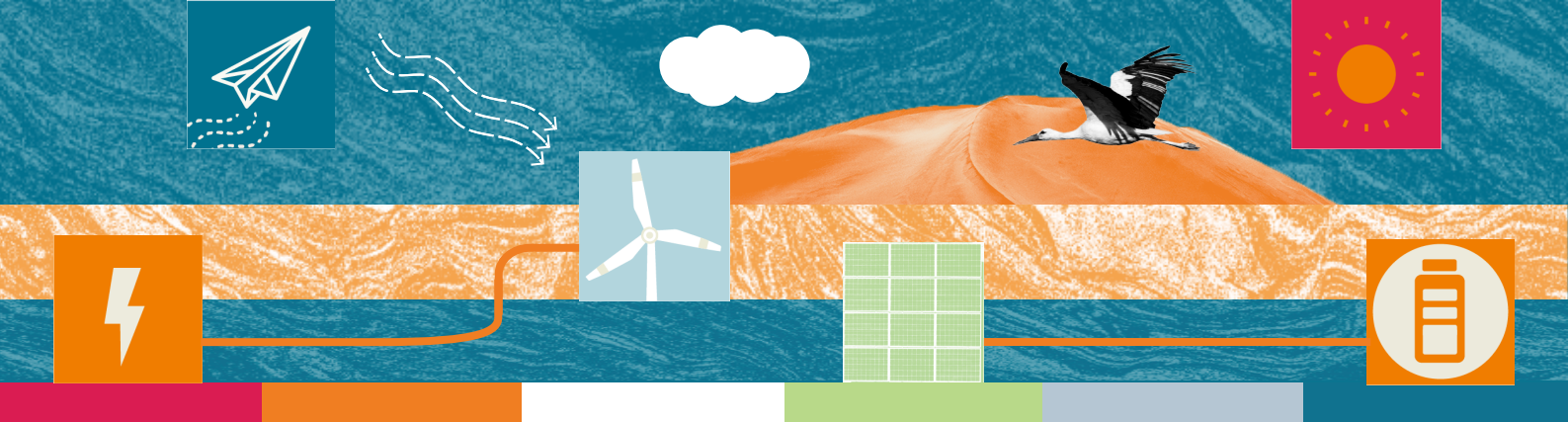

УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ВЪЗОбНОВЯЕМАТА ЕНЕРГИЯ В БЪЛГАРИЯ И ЗОНИ ЗА УСКОРЕНО РАЗВИТИЕ: ОТ ПОЛИТИКИ КЪМ ДЕЙСТВИЕ

Европейски контекст

С плана REPowerEU, стартиран през май 2022 г., Европейската комисия цели да преустанови вноса на изкопаеми горива и да ускори прехода към чиста енергия. В основата на плана са мерки за повишаване на енергийната ефективност, диверсифициране на енергийните източници и рационализиране на развитието на възобновяеми енергийни източници.

За да ускори развитието на възобновяемата енергия, ЕС въведе Регламент 2022/2577 и преразглежда (2023 г.) директивата за възобновяемата енергия (RED), като позволи на държавите членки да опростят процесите на одобрение на проекти за възобновяема енергия в определени за целта зони.

Европейски законодателни насоки

Преразгледаната директива RED, приета през октомври 2023 г., въведе две ключови задължения за планиране на земеползването, които имат за цел да балансират разширяването на чистата енергия със земеползването, опазването на околната среда и нуждите на енергийната мрежа.

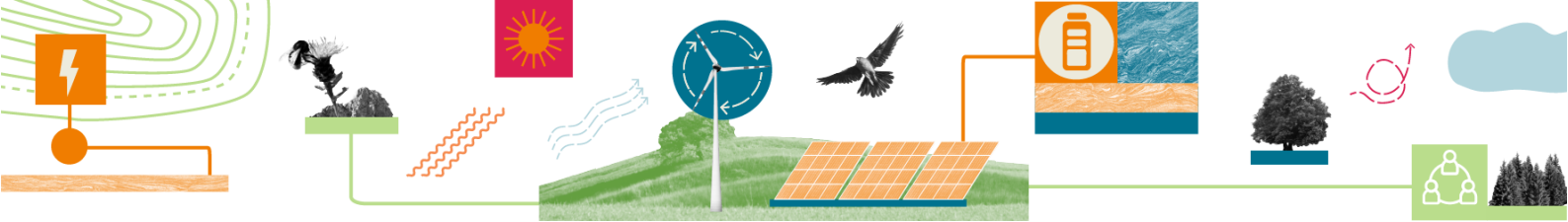
21 May 2025
Картографиране на
потенциала за ВЕИ в
страната

21 February 2026
Определяне на зони за
ускорено развитие на
ВЕИ

Напредъка в България

Към ноември 2025 г. България все още не е завършила картографирането и официалното обозначаване на зони за ускорено развитие на ВЕИ, както изисква чл. 15б от Директива (ЕС) 2023/2413 (RED III). Въпреки това, през октомври 2025 г. бяха приети ключови изменения в Закона за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ), които въвеждат правна рамка за определяне на такива зони. Законът възлага на МОСВ, МЕ и МРРБ да извършат оценка на подходящите територии, като се изключат защитени зони и се даде приоритет на индустриални и нарушени терени. Също така се предвижда създаване на услугата „едно гише“ в подкрепа на проектите в тези зони. Въпреки приетата рамка, до момента не са публикувани карти или списъци с конкретно зони за ускорено развитие, което означава, че страната ни вече закъснява с изпълнението на поставените в RED III срокове.

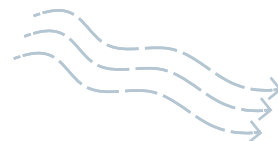

Проект REnewLand и неговата роля в реализацията на зоните за ускорено развитие на БЕИ

Проектът REnewLand, който стартира през ноември 2023 г., има за цел да предложи и подкрепи трите източноевропейски държави Румъния, България и Унгария в прилагането на устойчиви и научно обосновани подходи за определяне на зоните за ускорено развитие. Той се възползва от опита и техническата експертиза на други държави в областта на пространственото планиране на възобновяемите енергийни източници. Проектът цели да укрепи капацитета на публичните власти, гражданското общество, академичните среди и бизнеса за осъществяване на интегрирано пространствено планиране. Той предоставя инструменти и методология, които могат да намалят конфликта между опазването на околната среда и бъдещето развитие на БЕИ.

В рамките на проект REnewLand беше създадена пилотна методология за картиране на зоните за ускорено развитие, която се базира на ГИС данни и мултикритериален подход, включващ едновременно различни екологични, технически и други пространствени критерии. Методологията беше приложена тестово за територията на община Русе. Проведени бяха работни срещи с участието на представители на МОСВ, МЕ, академични и неправителствени организации. Целта беше създаването на инструментариум за устойчиво картографиране на подходящи зони, който би могъл да подпомогне националните институции при изпълнение на изискванията на RED III.

Две допълващи се експертни проучвания, разработени в рамките на проекта, предоставят цялостна методологична рамка за картиране на зоните за ускорено развитие:

1. Trinomics (2024) идентифицира добри практики от напредналите държави-членки на ЕС в определянето на зоните за ускорено развитие. Неговите заключения подчертават важността на:

а. Цялостното картографиране, включително на чувствителни области, като съществена първа стъпка в идентифицирането на области за ускоряване на развитието на възобновяемите енергийни източници (RAA). Това включва систематично изключване на области с висока екологична или културна стойност, за да се намалят конфликтите.

б. Междуинституционалното сътрудничество, тъй като успешното определяне на RAA зависи от силна координация между публичните институции и НПО.

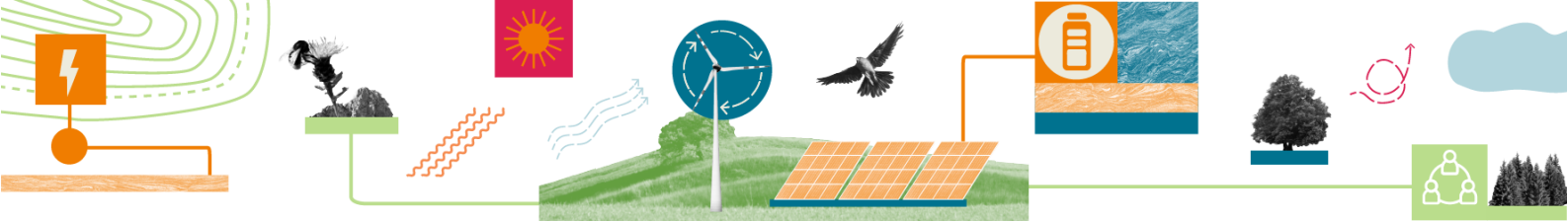
с. Ранното включване на заинтересованите страни, като докладът подчертава ранното и продължително участие на общността за повишаване на легитимността на проекта и намаляване на съпротивата.

д. Иновативните инструменти и сценарии, с планиране на базата на сценарии и GIS слоеве за отчитане на стратегически, екологични и социално-икономически ограничения.

е. Опростените процеси на издаване на разрешителни, по-специално чрез опростяване на административните процедури чрез дигитализация и прилагане на модела „едно гише“.

Можете да прочетете повече от доклада **тук**.

2. НУМЕА (2025) представя предложение за техническа методология, която включва:

а. Интегрирани географски информационни системи (ГИС) и вземане на решения на базата на мултикритериален анализ (MCDM – Multi Criteria Decision Making). Този комбиниран подход позволява прозрачна оценка на няколко различни критерия – екологична чувствителност, потенциал за възобновяема енергия и социално-икономическо въздействие.

б. Аналитичен йерархичен процес (АНР), който структурира сложни избори при планирането в йерархия от приоритети, като близост до инфраструктура, чувствителност към околната среда и икономически ползи, чрез сравнения между двойки критерии.

с. Практически операции с ГИС: специфични технически процедури за предварителна обработка на геопространствени данни, определяне на буферни зони около териториите за изключване и оценка на пригодността на земята.

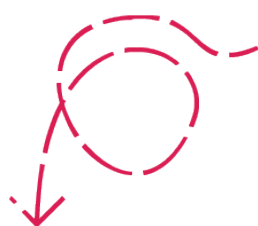
д. Изисквания за цялостна интеграция на данните: идентифициране на основни и актуални набори от данни, обхващащи земното покритие, топографията, инфраструктурата, биоразнообразието, защитените зони, климатичните условия, гъстотата на населението, собствеността върху земята и близостта до райони с високо енергийно търсене.

е. Три различни сценария за планиране, които да помагат да се видят различните ограничения на всеки подход:

- **Сценарий с фокус върху опазване на околната среда, препоръчан от проекта:** прилага строги критерии за изключване на чувствителни екосистеми и горещи точки за биоразнообразието, като гарантира съгласуваност с целите за опазване на природата.
- **Социално-икономически сценарий:** набляга на близостта до инфраструктура и разпределението на икономическите ползи на територията на страната.
- **Технически сценарий:** дава приоритет на благоприятни условия като точки за свързване към електропреносната мрежа, скорост на вятъра и нива на слънчева радиация, за да се оптимизира производството на енергия и оперативната ефективност.

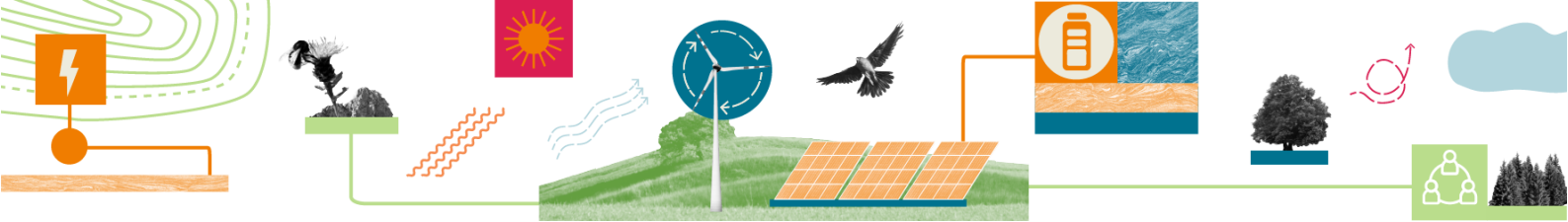
Можете да прочетете повече за методологията **тук**.

Възобновяемата енергия в България: напредък и основни предизвикателства

Напредък:

- **Законодателна рамка:** През 2023 и 2025 г. бяха приети ключови изменения в Закона за енергията от възобновяеми източници (ЗЕВИ), въвеждащи по-бързи административни процедури, „мълчаливо съгласие“, подходът „едно гише и приоритетни зони за БЕИ“.
- **Транспониране на RED III:** България предприе действия за хармонизиране с Директива (ЕС) 2023/2413, включително разработване на правила за идентифициране на „зони за ускорено развитие“.

Основни предизвикателства:

- Липса на синхронизирана дългосрочна стратегия за развитието на ВЕИ сектора в страната.
- **Забавено картографиране:** Въпреки правната рамка, България все още няма публикувани конкретни нискочувствителни зони с потенциал за производство на вятърна електроенергия, въпреки крайния срок от май 2025 г.
- **Административен капацитет:** На местно и национално ниво има ограничения в техническия и институционалния капацитет за интегрирано планиране и управление на ВЕИ.
- **Липса на синхронизация на данни:** Качеството и достъпността на пространствени, екологични и инфраструктурни данни все още ограничава ефективността на анализа.
- **Конфликти със защитени територии:** Част от настоящите ВЕИ проекти попадат в чувствителни зони, което води до сериозен риск за опазването на биоразнообразието и до противопоставяне на местни общности и природозащитни организации пред ВЕИ развитието в страната.
- **Енергийна инфраструктура:** Недостатъчно развита електропреносна мрежа и затруднения при присъединяване на нови проекти, особено в отдалечени райони с висок потенциал.

Препоръки

а. Завършване на процеса по картографиране и обозначаване на зони за ускорено развитие (RAA)

- Разработване на ГИС-базирана мултикритериална методология за картиране на зоните за ускорено развитие.
- Систематично изключване на екологично чувствителни зони
- Включване на ФЕЦ към списъка на ВЕИ технологии, за които да бъдат създадени карти за екологична чувствителност
- Публикуване на карти с ясно определени зони за ускорено развитие в публичен портал до края на 2025 г., с възможност за обществено консултиране.

б. Гарантиране, че развитието на възобновяемите енергийни източници в страната се случва, без да се пренебрегва опазването на околната среда

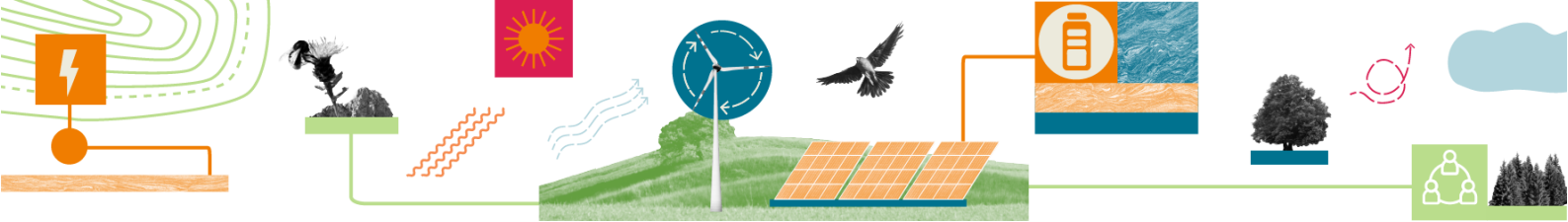
- Това може да се постигне чрез определяне на територии за изключване като:
- Всички защитени зони, определени съгласно Закона за националните защитените територии;
 - Защитени зони от мрежата „Натура 2000“;
 - Важни места за размножаване, отглеждане, зимуване и миграция на видове, подлежащи на строга защита съгласно Директива 2009/147/ЕО и Директива 92/43/ЕИО, както и за мигриращи, незастрашени видове птици, уязвими от строителството и експлоатацията на инсталации за възобновяема енергия; Крайбрежни зони, крайречни и водни обекти с буферни зони около тях; Други зони, които не са включени в горните три категории, но са включени в списъка на зоните, чрез които България ще постигне целта си за 10% строга защита, произтичаща от Европейската стратегия за биологично разнообразие до 2030 г.

с. Приоритизиране изкуствените и нарушените терени за бъдещето ВЕИ развитие

- Създаване и поддържане на единен регистър на нарушените земи в България;
- Осигуряване на връзка между кадастралните данни за нарушените и градските територии с регистъра на недвижимите имоти;
- Актуализиране на устройствените планове във връзка със състоянието на нарушените земи
- Подготовка на нормативни промени за навременна, качествена и ефективна рекултивация на нарушените земи, подходящи за приоритетно използване за ВЕИ;

д. Засилване на институционалната координация и интегрирано пространствено планиране

- Разширяване на междуправително звено за ВЕИ картографиране с участието на местните власти и НПО.
- Въвеждане на задължителни механизми за координация между институциите, като например електронна платформа за обмен на пространствени данни и съвместно планиране.

е. Осигуряване на ранно и устойчиво участие на заинтересованите страни

- Въвеждане на задължителни консултации с местните общности, НПО и бизнеса в етапа на картографиране.
- Разработване на онлайн карти с възможност за коментари и сигнали от гражданите относно планираните зони.
- Подкрепа за съвместни проекти с участие на общини, енергийни кооперативи и малки и средни предприятия.

ф. Подобряване на достъпа до инфраструктура и капацитет за присъединяване

- Приоритетно развитие на електропреносната и разпределителната мрежа във и около бъдещите зони за ускорено развитие.
- Създаване на публично достъпни карти с информация за наличния капацитет за присъединяване, наличната инфраструктура и прогнози за очакваното мрежово натоварване.
- Насърчаване на решения за енергийно съхранение (батерии) за балансиране на новите ВЕИ мощности.

Закljučения

Ускореното и устойчиво разгръщане на възобновяемата енергия в България изисква не само техническа подготовка, но и политическа воля за прозрачност, сътрудничество и реформа. Страната вече разполага с основната законодателна рамка, но се нуждае от ясно поет ангажимент за публично дефиниране на зоните за ускорено развитие до края на 2025 г., ясна и базирана на данни методология, отваряне на процеса към гражданите и гарантиране на синхронизирана работа между всички отговорни институции. Това е не само изискване по RED III, а и стратегическа възможност за енергийна сигурност и независимост, устойчив растеж, и съхраняване на екосистемите и биоразнообразието в страната ни.

